

EGY TÁRSADALOMKUTATÓ MŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁNAK MARGÓJÁRA*

Mi minden fér meg egy személyben?

Olyan festőt köszönhetünk e tárlaton, akiben, tudathasadás nélkül, több én is lakozik. Többé-kevésbé mindannyian így vagyunk ezzel, de már jóval kevesebben azok, akik e többes énünket alkotássá is tudják transzformálni.

Demeter Zayzon Mária tudományos kutató, szociológus és köztisztviselői pálya után ment nyugdíjba az évtized elején. Édesanyja ősei, az uzoni Zayzonok Apaffy Mihály fejedelemtől kapták a nemesi címet 1674-ben, Fogaras várában. Édesapja, Dr. Demeter János, pedig jogászprofesszor, a háború után Kolozsvár alpolgármestere is volt, akit nagybátyjával, Demeter Bélával együtt az 50-es években koncepciók per áldozataként bebörtönöztek.

Mária, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen kezdett s a bukaresti Tudományegyetemen befejezett tanulmányai után, filozófia szakos tanári oklevelet szerzett 1966-ban. Ezt követően két évtizedig a Román Tudományos Akadémia kolozsvári fiókintézetének, a Társadalomtudományi Kutatóközpontnak a tudományos munkatársaként migrációs, társadalmi mobilitási és mass-média kutatásokat végez, közben könyvszociológiából doktorál. Váczi Margit és Gedeon Zoltán kolozsvári mesterek tanítványaként, művészeti iskolát is elvégez, tagjai közé fogadta a Kolozsvári Magyar Amatőr Művészek Egyesülete. 1986-ban áttelepülve Magyarországra, először a budapesti Állami Gorkij Könyvtár (ma: Országos Idegennyelvű Könyvtár) Nemzetiségi Kutatócsoportjának munkatársa – engedtettsék megjegyezmem: azóta állunk szakmai, baráti kapcsolatban –, majd 1991-től szellemi szabadfoglalkozású. 1993-1996 között a Budapest Kőbányai Önkormányzat Polgármesteri Hivatalban az Emberi Jogi – Kisebbségi Csoport csoportvezető tanácsosa és PHARE projektvezető. 1996-tól öt évig a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal szakmai főtanácsosaként a dokumentációs

részleg összefogása mellett, a hivatal honlapjának a megalkotása és szerkesztése fűződik a nevéhez.

Szociológusként egyfelől tehát jól megismerte a Romániában együtt élő nemzetek társadalmi viszonyait, áttelepülve pedig, ezzel a tudományos felvértezéssel vetette bele magát a maradék Magyarország kisebbségeinek a tanulmányozásába. E kutatómunka eredménye négy tanulmánykötet. Az első Komárom-Esztergom megye német és szlovák településein végzett terepmunkája eredményeképp írta 1993-ban, amelyért egyben a neveléstudomány kandidátusa címet is elnyerte. Ezt követte a következő évben a budapesti népesség mindmáig legteljesebb nemzetiségi-etnikai arculatának a feltérképezése, beleértve a honos népcsoportokat és bevándorlókat egyaránt. 2002-ben azután az egész addigi pályájának keresztmetszetét adó, tanulmányait, cikkeit tartalmazó könyvet tett közzé, Kisebbségek – közösségek határon innen és túl címmel. S mivel a kisebbségkutatáson kívül szakterülete a tömegkommunikáció és internet szociológiai vizsgálata, öt éve szintén egyedülálló kötettel rukkolt elő a kisebbségek a világhálón témakörében.

Anyanyelvén kívül öt nyelven: angolul, franciául, románul, németül és oroszul beszél, illetve olvas, ami széleskörű szakmai és általános műveltségének egyik titka. Ne csodáljuk tehát, ha falukutatóként szenvedélyes gyűjtőjévé vált a népi kerámiatányéroknak, kultúrantropológiai kutatómunkája eredményeképp tanulmányt ír ezekben a hetekben az oroszlán szimbolikus ábrázolásairól az egyes művészeti ágakban, és – nem utolsósorban – nagymamai feladatokat is ellát.

Gyermekkori rajzai után évtizedekkel, a nyugat-európai utazásai során érett meg benne az elhatározás, hogy a korábbi művészeti tanulmányai révén elsajátított ismereteket átteszi a gyakorlatba. Elsősorban olajfestményeket készít, számuk már közelít a kétszázhoz. Nem csupán az említett tényérok, hanem a népi kultúra, a népelet más vonatkozásai is megjelennek képein. Rusztikus és természeti tájak,

* Megnyitó beszéd Demeter Zayzon Mária képeinek kiállításán, a Belváros-Lipótvárosi Nemzetiségek Házában, 2008. november 22-én.

városok, életének helyszínei elevenednek meg Demeter Zayzon Mária vásznain. Kolozsvárt és Leányfalun textiles kiállításokon is részt vett. Tavaly Zebegényben, néhány hónapja pedig a kőbányai Pataky István Művelődési Központban rendezték meg önálló festészeti tárlatát.

A mai alkalomra – lévén meghívója a fővárosi román közösség –, számos erdélyi képét válogatta össze. Az egyes tájakat, településeket bemutató festmények között kifejezetten a románsághoz köthető témák is megjelennek, így beszercei, szilágysági vagy révi korszok, a juhaikat legeltető csobánok, avagy a Nyugati Érchegység bányász-faluait bemutató alkotások. Természetesen szülőhelye, Kolozsvár és más erdélyi magyar vidékek inspirációival is találkozunk az anyagban, de nem kevésbé érezte fontosnak az idegen tájakon szerzett benyomásait megosztani velünk. Önmagát a nagybányai festőiskola kései folytatójaként hatá-

rozza meg, ugyanakkor új és változatos technikákkal kísérletezik.

Kálóczy Katalin egy korábbi kiállítás-megnyitóján úgy jellemezte, mint aki „szabadon választ belső törvénye, belső szabadsága, belső értékrendje szerint, mely utóbbinak a középpontjában a szépség áll (...) S hova jutott el a festő? Rakás falucskába, fölsejlő, ott-honos falusi templomok és görbe körtefák közelébe, ismerős fák szegélyezte sétatérre, havas téli tájba. Demeter Zayzon Mária útítársa pedig az a derű volt, amely pazar csokrokat színeztet a festőösszony korsóira is.”

Kívánom, hogy ezt a szépséget és derűt vigyék magukkal Önök is e hangulatos világban tett látogatás után. És köszönjük a művésznek, hogy betekintést engedett a szülőföldjén s a nagyvilágban tett lelki és valóságos utazásaiba, Takács Éva népdalénekesnek pedig azért, hogy hegyipatak-csobogású hangjával is megidézte a két nép együttélésének terenumait.

